

דיני תשעת הימים

משנכנס אב ממעטים בשמחה - משפט עם גוי

מראש חודש אב, דהיינו מצאת הכוכבים בליל ראש חודש, אין לשמוח כלל. ומי שיש לו משפט עם גוי, לא יעשה זאת בימים אלו, שרע מזל הימים האלה, וראוי להמתין עד ראש חודש אלול, שמראש חודש אלול הם ימי הרחמים, שעלה משה רבינו ע"ה לקבל לוחות שניות ברצון, אבל בימים האלו מי"ז בתמוז ועד ראש חודש אלול היה חרון אף ה' על מעשה העגל. ואם אינו יכול להמתין עד ראש חודש אלול, ימתין עד לאחר תשעה באב.

קניית דברים חשובים

כתב בפסקי תשובות: "בתשעת הימים אסור לקנות דברים חשובים או החביבים על האדם כגון מכונית חדשה, מזגן, מכונית כביסה ויבוש, מקרר, וילונות, רהיטי בית, ספות ומטות, כלי כסף וזהב וכדו', ואסור אף להזמין אצל הסוחר או הבית חרושת והנגריה וכו', אבל מותר להזמין קודם ר"ח אב אף על פי שבעלי המלאכה יעסקו ביצורם והרכבתן בימים אלו, ואם נגמר הרכבתן עוד לפני באב אסור לקבלן לביתו עד אחר ט באב".

"אבל באופן שאם לא יקנה עכשיו את הכלים הנ"ל יגרם הפסד כספי עקב עליית מחירים, או שלא ימצא שוב לקנותו אחר ט"ב, (או שנמצא במקום מסוים ובמקום מגוריו אין להשיג כלי זה, ולחזור לשם אחרי ט"ב כרוך בהוצאה כספית ניכרת) בכל אלו מותר לקנות בט' הימים, אמנם יש להעדיף לשלם רק מעות קדימה ולהשאיר את המוצר בחנות ולהביאו לבית רק אחרי התענית".

וקניית כלי בית פשוטים, מותר גם בתשעת הימים.

איסור קניית בגדים

בתשעת הימים אסור לקנות בגדים חדשים או נעלים חדשות, אבל במקום הפסד לא גזרו חכמים, לכן אם יש מחירת סוף העונה בתשעת הימים, ואם לא יקנה יפסיד, יש להקל, אבל לא ילבשם עד לאחר תשעת הימים.

וז"ל הפסקי תשובות: "ובגדי קטנים המלכלכים תמיד, כשם שהתירו לכבסן כך מותר לקנות או לתפור חדשים בשבילם אם יש צורך בכך, אבל שאר בגדים אפילו הפשוטים ביותר כלבנים וגרביים וכיו"ב אסור לקנותם או לתפורם בט' ימים אלו זולת נעלי גומי או בד לט"ב".

קניית בגדים לחתונה לאירוסין לשידוכין לאחר תשעה באב

אפילו לצורך חתונה לאחר תשעה באב, אסור לקנות בתשעת הימים בגדים אלו, מכל מקום, אם יש חשש שלא יספיק לקנותם עד לחתונה אם לא יקנה אותם בתשעת הימים, מותר לקנות בגדים חדשים לכבוד החתונה אף בתשעת הימים.

כמו כן, אם יש חשש שאם לא יקנה את הבגדים בתשעת הימים לא ימצא בגדים אלו לאחר תשעה באב, מותר לקנות לצורך חתונה גם בתשעת הימים, אבל בלאו הכי אסור להכין צרכי חופה וחתונה בתשעת הימים.

והחזון איש התיר אף לצורך אירוסין שיהיה לאחר תשעה באב, לקנות בגדים בתשעת הימים, אם לא יספיק לקנותם לאחר תשעה באב.

וכשצריכים להפגש לצורך שידוך, ואין להם בגד יפה כראוי, מותר לקנות וללבוש בגד חדש לצורך פגישת שידוכים בתשעת הימים.

קנייה לצורך מצוה

מותר לקנות בתשעת הימים לצורך מצוה, כגון לקנות ספרי קודש לצורך לימוד או עיון, וכן מותר לקנות תפילין וטלית חדשים, ולטוות חוטי ציצית, ולהשחיל הציצית בטלית, ולתפור כנף טלית וכדו' שנקרעה באופן שנפסלה ממצוותה, ולכבס טלית שנתלכלכה באופן שאינה ראויה ללבישה, אמנם כל זה דווקא באופן שאין לו טלית אחרת ואין באפשרותו לשאול מאחר.

שטיפת רצפה

כתב בפסקי תשובות: "יש להימנע מלשטוף את הרצפה בימים אלו, אלא אם כן ישנה מהרגיל, כגון שישטוף במים בלא חומר ניקוי, או על כל פנים יפחית בכמות חומר הניקוי, וכל שכן שלא יבריק את הרצפות בחומר הברקה, ולכבוד שבת אין להחמיר בכל זה, וכן מותר להדיח את הרצפה כרגיל במקום שנתרבה רפש ולכלוך".

נטילת צפרנים כיבוס ורחיצה בתשעת הימים

נטילת צפרנים

נחלקו האחרונים האם מותר ליטול צפרנים מראש חודש אב. המגן אברהם מתיר אפילו בשבוע שחל בו ט באב, והטורי זהב אוסר, ונחלקו הפוסקים בביאור שיטת הטורי זהב, האם אוסר רק בשבוע שחל בו תשעה באב, או או מראש חודש. ונראה שלא אסר אלא בשבוע שחל בו תשעה באב. בכל אופן יש כמה אופנים שגם לטורי זהב מותר: א. מוהל שצריך לתן צפורנים למילה. ב. יש אומרים שאם הצפורנים גדולים שיוצאים מהבשר, זה מביא לחיצונים וצריך לקצוץ ג. לצורך טבילת מצוה. ד. לקצוץ לכבוד שבת. והנה לפי המגן אברהם אפילו מי שאינו רגיל יקצוץ לשבת מותר, שהרי מתיר לגמרי. וגם לטורי זהב, אם נאמר שאוסר רק בשבת שחל בו תשעה באב, אם כן רק באופן שחל תשעה באב בשבת יש לאסור לקצוץ בערב שבת, ומכל מקום התיר למי שרגיל. אבל אם לא חל תשעה באב בשבת, אפילו מי שאינו רגיל לקצוץ יכול לקצוץ לשבת. ומי שרגיל לקצוץ פעם בשתי שבועות, אם נופל השבוע שצריך לקצוץ בערב שבת לפני תשעה באב, הרי כמו שרגיל, שזה הוא רגילות שלו אז.

כיבוס

אסור לכבס אפילו במים בלבד בלי חומרי ניקוי, ואף כתם שנתהווה בבגד אסור להורידו על ידי שפשוף במים שהוא בכלל כיבוס, אבל מותר לסלק אבק ע"י שפשוף או מברשת ליכא חששא א"כ מלוכלך באופן שמתבייש לצאת עמו ואין לו בגד אחר שכבר לבשו לפני ר"ח לאחר כיבוסו, וה"ה שאין להתיר גיהוץ בגד וחלקי בגד.

אמנם לשרות בגד במים, בלא שפשוף, כדי להקל את הכיבוס שיעשה לאחר ט"ב, יש להקל אם אכן אין הבגד מתנקה ע"י שריה גרידא ללא שפשוף.

לבישת בגדים מכובסים

אסור ללבוש בגדים מכובסים בתשעת הימים, אבל מכל מקום בגדים שהזיעו בהם מותר להחליף. ונחלקו הפוסקים באיזה אופן מותר. המנחת יצחק מתיר רק אם יניחם קצת על הקרקע, או שילבשם קודם תשעת הימים, אבל בערוך השולחן וגשר החיים מתיר אפילו בלא זה להחליף כל בגדים שמזיעים בהם, ולכן כתבו הפוסקים שבארץ ישראל ובשאר מדינות שהחום וההבל בימים אלו רב, יש להקל למי שסובל מאד מזיעה להחליף הלבנים והגרביים, וכן מטפחות אף ומגבות שנתלכלכו, אבל הבגדים העליונים כחולצה ומכנסיים וחליפה, אין להקל להחליף בימים אלו, וכתב בשו"ת קנין תורה, שאם הוא איסטניס גדול הוא וסובל מאד מזיעה, יש מקום להתיר להחליף, וכן

בינת ההלכה

מאת יצחק בירך דסקל - דיין ומו"צ

גליון מס' קנא פרשת מסעי תשפ"ב

והפסקי תשובות

תמצית הלכות אקטואליות

על פי השו"ע והמשנה ברורה

פועלים שבגדיהם מטנפים ומתלכלכים, או לצורך השתתפות בשמחת ברי"מ או פדיוה"ב, ובר מצוה, או לצורך שידוכין, או אם צריך להופיע לפני אנשי שררה ושלטון, ולפי ראות עיני המורה.

ועצה למי שרוצה בכל זאת להחליף המלבושים העליונים בתשעת הימים, שיכניס מלפני ר"ח (ולספרדים מלפני שבת חזון) ע"י שילבשם כשעה אחת ויפשיטם, ויחזור וילביש אחרים כשעה אחת וכו' כפי הכמות הצריך לו לימים אלו, ויכול אף להלביש מספר בגדים אחד על השני למשך שעה אחת. ואם שכח להכניס מלפני ר"ח, יוכל ללבוש בשבת כמה פעמים, ובלבד שלא יאמר בפיו שעושה כן לצורך ימות החול. שכח מלהכניס אף בשבת, יוכל ללבשם ע"י שיניחם כשעה אחת ע"ג הקרקע להורידה קצת מנקיותם ומקפולי גיהוצם.

ומ"מ אנשי מעשה ויראי ה' שחורבן בית אלוקינו נוגעת ללבם נוהגים כפשיטות דברי חז"ל והשו"ע ואין מחליפים המלבושים העליונים אלא פעם אחת, לכבוד שבת, ואף הלבנים והפוזמקאות משנים מהרגל החלפתם במדת האפשר, שאם רגילים להחליפם בכל יום, בימים אלו מחליפים פעם ביומיים או בג' ימים, ובשבוע שחל בו ט"ב מחמירים עוד יותר, וכל המצטער ומתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

רחיצה בתשעת הימים

נוהגין שלא לרחוץ אפילו בצונן מר"ח ואילך. והרחיצה האסורה היא דווקא כשהכוונה להתקרב או לתענוג, אבל אלו העוסקים במלאכה המלכלכת אותם ברפש וטיט וכדו' מותר להם להתרחץ להוריד הזוהמא והלכלוך, ואם צריך לשם כך מים חמים מותר גם בחמים.

ועל פי זה כתבו פוסקי זמננו שבמקומות שההבל והחום מרובה יש להקל להתקלח לאדם הסובל מזיעה יתירה ואין דעתו מיושבת עליו או שאין דעת בני אדם הסובכים אותו סובלתו וגדול כבוד הבריות, וכשיש צורך יכול להשתמש בסבון וכדו', אבל יש להתקלח רק במים צוננים (ופושרים דהיינו חמים קצת כדי להעביר צינתן הרי הם בכלל צונן כל שאינו נהנה מחום המים) אא"כ הוא איסטניס גדול או מצונן וחולה שאינו סובל צוננים, ויש להשתדל להתקלח בצינעא ולא בפני רבים ובפרהסיא.

ואלו הנוהגים לטבול במקוה בכל בוקר לפני התפילה מותר להם להחזיק במנהגם גם בימים אלו ואף בערב ט"ב, וכ"ש שטבילת עזרא מותרת, אבל יש לטבול במים צוננים (או פושרים וכמשנת"ל) ואם אינו סובל צוננים יכול לטבול אף בחמים, אבל יזהר מאד לא לשהות במים אלא יטבול ומיד יצא.

יש הכותכים שאלו המקילים ומתרחצים בחמין ובסבון בער"ש חזון יש להם על מה שיסמוכו, ומאידך יש כותכים שאלו המזלזלים ומקילים בזה עתידים ליתן את הדין (אא"כ הוא בגדר המתבאר לעיל אות מ"ח דאז אף באמצע השבוע התיירו), וטבילה במקוה לכבוד שבת אין לאסור כלל למי שרגיל בכך, ואם אינו סובל מים צוננים מותר לטבול אף בחמין.

דיני אכילת בשר ויין בתשעת הימים

איזה בשר אסור

נהגו שלא לאכול בשר מראש חודש אב. ולא דוקא בשר בהמה, אלא אף בשר עוף בכלל האיסור, אבל דיגים מותרים, והאיסור הוא משקיעת החמה של ליל ראש חודש. תבשיל בשר גם אסור באכילה, אבל אם נתערב בשר במאכל אחר, ויש שישים כנגדו, מותר לאכול את המאכל. ואם אין שישים, מותר לכתחלה לטעום את המאכל לבדוק אם יש טעם בשר, ואם אין טעם בשר, מותר לאכול את התבשיל. ומותר לבשל בקדרה שבישלו בה בשר אפילו בן יומו, ואפילו נשאר בה קצת שאריות בשר, הוא בטל בשישים כנ"ל.

שבת

בשבת אוכלים בשר, אבל במוצאי שבת אסור לאכול, אף לא בסעודת מלוה דמלכה. ומותר לטעום בערב שבת ממאכלי שבת, לבדוק אם מתובלים היטב, אבל אסור לטעום "טועמיה", גם מי שרגיל בכל ערב שבת לאכול ממאכלי שבת.

חולה וקטן

וחולה שצריך לאכול בשר כדי להתחזק, מותר לאכול בשר, ואסור להחמיר על עצמו. וכן קטנים, אם צריכים לאכול בשר לחיזוק גופם, מותרים לאכול, ונחלקו הפוסקים עד איזה גיל יש להתיר לקטן. ולמעשה בזמנינו שיש תחליף לבשר אין להתיר בשופי אלא לקטן חלש שבאמת זקוק לבשר, וקטן זה בודאי מותר בכל גיל שהוא.

אכילת בשר בסיום מסכת

ואכילת בשר בסעודת סיום מסכת, לפי ההלכה אין להתיר רק בשני תנאים: א. שרגיל תמיד לעשות סעודה בסיום מסכת עם בשר. ב. שסיים תוך כדי לימודו את המסכת בתשעת הימים. אבל אסור לכתחלה להמתין עם הסיום עד לתשעת הימים כדי לאכול בשר, אפילו מי שרגיל לעשות סעודה בבשר. זה מעיקר הדין.

אבל הרבה גדולי וקדושי עליון נהגו בכונה לעשות סיומים בתשעת הימים, ובהם החוזה מלובלין זיע"א והגה"ק הדברי חיים מצאנז זיע"א והגה"ק בעל החידושי הרי"ם זיע"א ועוד, ונתנו טעמים לזה על פי הקבלה: א. שבימים אלו שביהמ"ק נחרב משום שנאת חנם, ובסיום מסכת עבידנא יומא טבא לרבנן, ושמתין זה עם זה, והוא היפך שנאת חנם ותיקון לזה. ב. כי חובה ומצוה עלינו לעשות פועל דמיוני על לעתיד, שימים אלו יתהפכו לששון ושמחה, וראיה לזה מהא שכתב המגן אברהם (תקנב, ס"ק יא) טעם מדוע נוהגים בערב תשעה באב להרבות בסעודה ראשונה וז"ל "ול"נ טעם אחר מפני שבזמן בית שני היה יום טוב ת"ב והיה מרבין בסעודה, אף עכשיו לא זזו ממנה להיות לזכרון שיהפך ב"ב לששון ולשמחה" עכ"ל. ג. כי סעודת סיום מסכת היא חלישת כוחו של הס"מ, שר"ת משמו, סיום מסכת אין לעשות, וב' חדשים אלו בגורלו של עשיר, וס"מ שרו של עשיר, ע"כ טוב לעשות סיום מסכת וסעודת מצוה להחליש כוחו".

דיני איסור שתיית יין

כמו כן נהגו שלא לשתות יין מראש חודש אב. ולא דוקא יין, אלא הוא הדין מיין ענבים, כמו כן אפילו יין שמעורבב בו מים, וברכתו שהכל, אם יש בו טעם יין אסור לשתותו במים אלו, ואם עירבב יין בדבר מאפה דינו כעירובב בשר בתבשיל, שאם עירב פחות מאחד משישים, מותר לאכול את דבר המאפה, ואפילו אם יש יותר מאחד משישים יין מותר לכתחלה לטעום מהמאפה לבדוק אם יש טעם יין, ואם אין טעם יין מותר לאכול אפילו אם המאפה השתבב על ידי היין. וכן כל סוגי היי"ש מותר לשתות.

דין שתיית יין של הבדלה

ובהבדלה של מוצאי שבת, לפי הספרדים שפוסקים כמחבר, אפשר לשתות יין של הבדלה. אבל לפי הרמ"א נוהגים להחמיר ולתת לתינוק, ואם אין תינוק, יעשו הבדלה על שכר, כך כתב הרמ"א. אבל למעשה צריך לדעת, שהקטן ששותה את היין של הבדלה צריך להיות בן חינוך להבדלה, ואם אינו בן חינוך אינו מוציא בשתייתו את בני הבית, אבל צריך שיהיה לפני גיל חינוך על חורבן הבית, לכן צריך להיות בן שש ועד גיל עשר בערך, ויש שהתירו עד גיל שלוש עשרה, ובהרבה קהילות ישראל נוהגים כדברי המחבר, ואף שמצויים קטנים לא נותנים להם לשתות אלא המבדיל שותה הכוס, וא"צ לדקדק אחר כוס קטנה, אלא אפילו מחזיק כמה רביעיות יכול לשתות רוב כוס.